

De Karnemelkbrug aan de Steendam

Frank Gelaude

Onder het wegdek van een drukke in- en uitvalsweg naar de Dampoort, vlakbij de Sint-Jacobskerk, zit een van de oudste bruggen van Gent verscholen. Enkele details in het straatbeeld van 2021 wijzen nog steeds op de aanwezigheid van deze eeuwenoude brug.

In de oorkonde van de Gentse tolrechten (1199) wordt ze voor het eerst vermeld naast de Brabantbrug aan de Brabantdam, als *apud pontem lapideum sancti Jacobi*. Deze ‘stenen brug nabij het Sint-Jacobs’, lag in het verlengde van de toenmalige Lange en Korte Steendam, vandaag de Steendam. In de 12de eeuw was het een van de vier belangrijke tolplaatsen van Gent (naast de Brabantpoort, het Kuipgat en de Veebrug).

Deze brug en poort over een Leie-arm werd na het optrekken van de Sint-Jorispoort lang als een dubbelpoort beschouwd. In 1331, 1334 en 1340 sprak men immers *vander poorten Steenbruggen, vander Steenporten* en *vander Steenbrugghen porten*. In de 16de eeuw was de poort niet meer bruikbaar voor de stadsverdediging en daarom werd ze ook afgebroken in 1523. Sindsdien werd ze eeuwenlang de Karnemelkbrug (in 1547 *Keeremelc brugghen*, in 1796 *Keiremelk Brugge*) genoemd naar de nabijheid van de Karnemelkmarkt.

Op het Panoramisch Gezicht van 1534 wordt de stenen brug afgebeeld met 3 bogen, over een relatief brede waterloop. Deze oude Leie-arm was ook gekend als de Sint-Jansgracht en stroomde door de wijk het Nieuwpoortje. Het tracé is min of meer te volgen, komende van de Ottogracht, onder de Steendam, onder de huizen van de pare nummers Nieuwpoort en verder via de straat Volmolenstraat naar de Leie toe. De samenvloeiing met de Nieuwe Leie gebeurde met een stuw, het Paddegat, aan de huidige Nieuwbrugkaai.

Op het plan van Brismaille van 1780 is de waterloop onder de Steendam versmald en de brug verkleind tot nog slechts 1 boog. Bij het dempen van de Ottogracht in 1872 en de Sint-Jansgracht in 1894, verloor ze haar functie en verdween ze simpelweg onder de kasseien.

Vandaag kan de brug en poort gesitueerd worden aan de straatversmalling en de kleine knik in de rooilijn van de Steendam (pare nummers), samen met een deel van de brugleuning en een groot muuranker aan de keldermuur onder dezelfde leuning. In de kelder van Steendam 14 is zelfs een volledige ontlastingsboog met grote arduinblokken waar te nemen met een tweede muuranker. De middeleeuwse brug van drie bogen kan gelokaliseerd worden onder het voetpad en parkeerstrook ter hoogte van de huisnummers Steendam 10, 12 en 14.

(Afb. 1) Fragment van het Panoramisch Gezicht 1534.
Links de Sint-Jacobskerk en de Vrijdagsmarkt. Links op de voorgrond het Sint-Jansgodshuis,
in het midden de stenen Karnemelkbrug met drie bogen over de toen nog brede Sint-
Jansgracht (in oorsprong een oude Leie-arm) en rechts de Steendam.

(afb 2.) Steendam anno 2021, restant van de brugleuning (foto Dirk Boncquet).

(afb 3.) Steendam anno 2021, restant van de brugleuning (foto Dirk Boncquet).

(afb 4.) Steendam anno 2021, muuranker van de brug (foto Dirk Boncquet).